

פרוטוקול מס' 58

מישיבת ועדת הכספים

יום ב', כ"ח באייר תשל"ד - 20.5.74, שעה 10.00

נ כ ח ו :

חברי הועדה:

- י. קרגמן - היו"ר
- ע. אמוראי
- א. אפרת
- י. בדר
- י. גולן
- צ. גרשונביץ
- ש. לורנץ
- א. מלמד
- י. פלומין
- ע. פיינרמן
- ג. פת
- ד. קורן
- ח. קורפו
- נ. קצב
- ז. שובל
- א. שוסטק

מוזמנים:

- השר לקליטת עליה ש. רוזן
- ב.צ. קשת - חבר כנסת
- פ. דגן - מנכ"ל משרד הקליטה
- ע. לביא - משרד הקליטה
- ד. קצנבלבוגן - משרד הקליטה
- א. עמית - משרד הקליטה
- א. לשם - משרד הקליטה
- ש. אדלר - משרד הקליטה
- מ. כהן - משרד הקליטה
- פ. פרנס - משרד הקליטה
- ח. לוסטיג - משרד הקליטה
- ש. עטיה - משרד הקליטה
- א. לייטן - משרד האוצר

מזכיר הועדה:

- א. קירשנר

היועץ לועדה:

- א.פ. פלוג

פצרנית:

- מ. איזנברג

הקציב ומשרד לקליטת עליה לשנת 1974

סדר-היום:

תקציב המשורד לקליטת עליה לשנת 1974

היו"ר י. קרגמן:

אני פותח את הישיבה.
אני שמח לראות בתוכנו את השר לקליטת עליה, ידידנו שלמה רוזן, שיצא לתפקידו זה מועדת הכספים, "משתלת השרים".
מר רוזן היה אחד מעמודי החוץ של ועדת הכספים; כיהן כיושב-ראש ועדות משנה חשובות. ועבר לתפקיד מכובד מאד, השר לקליטת עליה. אני מאחל לו, עם הקמת הממשלה החדשה, שימשיך לכהן כשר בממשלת ישראל.

אני מקבל בברכה את מנכ"ל המשורד לקליטת עליה, מר דגן, וכל חבר העובדים הבכירים של המשורד.

נשמע סקירת השר לקליטת העליה.

השר לקליטת עליה ש. רוזן: תודה ליושב-ראש, ידידי קרגמן על הברכות. אני רואה את ועדת הכספים כבייתי; שתי קדנציות הייתי חבר ועדת הכספים; באחת מהן היה חבר הכנסת קרגמן יושב-ראש הועדה. מאז אני רואה את ועדת הכספים כבייתי ולכן אני שמח להופיע בפניה.

לפניכם מונחת הצעת התקציב ודין-וחשבון ובו נחונים סטטיסטיים ועובדות. אפתח במאזן העבר. ואני יכול להגיד שמאזן העבר הוא מאזן של הישגים. ההווה מעורר בנו דאגות רבות. אני חושב שמן הדין שנפתח בסקירת העבר.

ב-4 השנים האחרונות עלו לישראל 190,000 עולים. בשנתיים האחרונות עלו 110,000 - 111,000, בשנה האחרונה 55,000 עולים ובשנה שלפניה 56,000 עולים. אם כי מספר העולים בשנה האחרונה קטן ב-1000 עולים, אני חושב שהעלייה נטו בשנה האחרונה גדלה, משום שירד אחוז העולים בכוח. העלייה בכוח באה ברובה מהמערב. מאחר והעלייה בכוח ירדה, והיא ירדה מ-22% ל-18% יש סיכוי סביר שמבין העולים שבאו בשנה האחרונה, יגדל מספר הנשארים בארץ.

לעומת הירידה בעלייה מהמערב, חלה עליה בעלייה ממזרח אירופה מ-62% ל-67%.

העלייה מצפון אמריקה ירדה מ-16% ל-14%. זהו תהליך שנמשך כבר מספר שנים. הסיבות לגידול בעלייה מהמערב אחרי מלחמת ששת-הימים היו הזדהות עם ישראל אחרי הנצחון המזהיר שהיה מלווה אופטימיות רבה, הגברת הבטחון העצמי, התאוששות המשק ופריחתו, וכך גורמים בארצות-הברית - מלחמת וייטנאם והתנגשויות עם הכושים ומחסור בעבודה לאקדמאים לאחר גמר מחקר החלל. אלו הסיבות שהביאו ל-10,000 עולים מצפון אמריקה בשנה אחת. גל ההזדהות עם ישראל נחלש במשך השנים; הגורמים הדוחפים לעלייה בתוך ארצות הברית נחלשו; מלחמת וייטנאם הופסקה ואילו קשיי הקליטה בישראל גדלו. הן בתחום הדיור, עם האמרת מחיית הדירות, והן בתחום התעסוקה. אם בשנים 1969 עד 1972 עליית אקדמאים מארצות הברית תרמה תרומה שקשה להגזים בערכה בתעשייה האלקטרונית והמטלורגית, הרי עתה הגענו בענפים אלה לררויה בעובדים אקדמאיים. ומתגלים קשיים בקליטתם של עולים בתחום התעסוקה.

כל אלה השפיעו על הקטנת העליה מצפון אמריקה. והשנה, אחרי מלחמת יום הכפורים, העמיק תהליך זה יותר.

יש קונטיננט הלטינו-אמריקאי, משם מגיעים 4000-5000 לשנה.

בשנת 1973 עלו לארץ 14,029 משפחות ו-9,638 יחידים. גודל המשפחה הממוצעת, ללא יחידים, הגיע ל-3.2 נפש. הלעומת 3,3 נפש בשנה הקודמת. מספר היחידים שהגיע קטן עם הקטנת העלייה מהמערב. וגם בכך יש כדי להעיד על יתר יציבות, כי דוקא הבודדים הצעירים המגיעים אינם יציבים גם באופיים וגם משום שלא קיימים תנאים לקליטתם.

אוכלוסיית כ-ל העולים מבוגרת בהשוואה לאוכלוסייה היהודית בישראל. הגיל החציוני של העולים 30 שנה בעוד שבאוכלוסייה

היהודית בארץ הוא 25 שנה. חלקם של הילדים באוכלוסיית העולים, שהוא 22% נמוך מזה שבאוכלוסייה היהודית בארץ שהוא 29,9%. חלקם של הקשישים בקרב העולים הוא 10% לעומת 8% בקרב האוכלוסייה היהודית בארץ. כמובן שדבר זה מטיל עול כבד עלינו. הן בתחום הדיור והן בתחום התעסוקה. אולם איננו יכולים לנקוט בעליה סלקטיבית. לגבי ארצות המצוקה לא יעלה הדבר על הדעת, ולגבי ארצות אחרות לא יבואו צעירים בלי הוריהם. כיום ישנם 3000 קשישים חסרי דיור. רק הבקר קבלתי מכתב מ-15 קשישים בנתניה הנמצאים במלון כבר שנה וחצי והם מחכים לדיור. הם מאיימים עלי בהתאבדות אם לא תבוא בעיית דיורם על פתרונה. אני כמובן אפגש אתם ואעשה הכל כדי להסדיר את העניין.

מבין העולים שהגיעו ב-1973 היו 25,238 בעלי משלח יד בחו"ל והיו 45% מתוך אוכלוסיית העולים; 44% מסך הכל בעלי משלח יד היו בעלי מקצועות אקדמאים לעומת 42% ב-1972. באוכלוסייה היהודית בארץ מהווים האקדמאים 18%. חלקם של עובדי תעשייה ומלאכה, בנייה ותחבורה הגיע ל-32% לעומת 45% בקרב המועסקים בישראל. משקלם של העולים השייכים לכוח העבודה גבוה ממשקל חלק זה בקרב האוכלוסייה בארץ.

ע. אמוראי: אני מבין שזה הממוצע. מהי החלוקה לפי ארצות המוצא?

השר לקליטת עלייה ש. רוזן: הרוב הוא בודאי מברית המועצות. העלייה מאסיה ואפריקה היא קטנה יחסית.

רמת ההשכלה של העולים ב-1973 גבוהה מזו של האוכלוסייה בארץ. ממוצע שנות הלימוד של כלל העולים הוא 9,6 שנים לעומת 8,5 שנים בקרב האוכלוסייה היהודית בארץ.

אנחנו בנינו תחזית העלייה לשנה הבאה על 55,000 עולים. ועל תחזית זו בנוי התקציב. אני מציע שנתפלל כולנו שתחזית זו תתגשם. אנו לא הנהנו גידול בעלמיה מארצות המערב, אם כי אנו צורכים בכל הארצות חדשי עלייה. אם לא יחול שנוי בארץ ושנוי בגולה - והשנוי בגולה אינו תלוי בנו אלא בחנוך - והשנוי הנדרש בארץ הוא בתחום הדיור ואפשרויות התעסוקה והמוראל הכללי, - ספק אם נוכל לצפות לעלייה גדולה יותר.

משנת 1969 עד 1973 קלטנו 228,000 עולים. זהו בכל זאת מאזן מכובד. מהם באו מאסיה ואפריקה 42,638, ממזרח אירופה 99,461, ממערב אירופה 31,097, מצפון אפריקה 33,035, מאמריקה הלטינית 19,964, מאוקיינוס הדרומי 1,693 וארץ מוצא לא ידועה - 292.

הצטרפות כותבת רק על תלונות של עולים, על מהדלים ועל בעיות בקליטת העלייה, וזה טבעי. אבל אנו עושים סקרים שוטפים יחד עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, והסקרים מדויקים, שלמרות הבעיות השוטפות שהיו במשרד הקליטה, הייתה הצלחה רבה בקליטת העולים בארץ. אביא מספר מדדים המעידים על כך:

80 אחוז מהעולים לאחר שלוש שנים בארץ הביעו שביעות רצון כללית מהתיים בארץ. 80 אחוז מהעולים אשר במשך שנת 1973 מלאה שנה לעלייתם סודרו בדיור קבע.

אשר לתעסוקה, שיעור מחפשי העבודה בשנת 1973 מבין השייכים לכוח העבודה הנמצאים שנה בארץ הוא 10% בלבד; בקרב העולים שמלאו שנתיים לעלייתם השיעור יורד ל-7% ובקרב העולים שמלאו שלוש שנים לעלייתם יורד השיעור ל-5% לעומת 2,5% שיעור מחפשי העבודה בקרב האוכלוסייה הישראלית.

שביעות רצונם של העולים מעבודתם רבה ומגיעה בארוח עקבי ל-75%. לעומת זאת בתום שנה מעוניינים כ-40% מהם לשנות מקום עבודתם, דבר המעיד על רצון לשיפור המעמד.

אשר לקליטה החברתית, 70% מהעולים שהגיעו בשנים 1969-1972 שבעי רצון מחיי החברה שלהם בארץ שנה ושנתיים לאחר בואם.

למרות זאת רק 36% מעולי ברית המועצות נפגשים לאחר שנת שהות בארץ עם וותיקים שאינם מארץ מוצאם, לעומת 91% מעולי אמריקה ומערב אירופה ו-59% מעולי אסיה ואפריקה. ככל שרמת ההשכלה של העולה גבוהה יותר, כך רבה שביעות הרצון שלו מחיי החברה.

אשר לקליטה הלשונית, 74% מהעולים טענו כי רמת ידיעתם בעברית מספיקה כדי לאפשר להם לקבל עבודה שבה הם מעוניינים לאחר שלוש שנים. יש עולים שידיעת העברית שלהם גדולה יותר, כמו עולים מארצות אמריקה הדרומית, ועולים המגיעים מליטא ולטוניה. הרוב הגדול של עולי ברית המועצות הם מתבוללים או יוצאי גרוזיה ובוכרה שאינם יודעים עברית.

84% מהעולים שבעי רצון באופן כללי מבתי הספר בהם לומדים הילדים ו-73% שבעי רצון מהתקדמות ילדיהם בלימודים.

אשר לבטחון בהשארות בארץ וירידה מהארץ - בטחון מוחלט בהשארות בארץ הביעו 61% מגילאי 18-29 מביני העולים 79% מגילאי 30-54 ו-89% מגילאי 55 ומעלה. זה כמעט כמו אצלנו בקבוץ. חוסר היציבות מתגלה אצל הצעירים וככל שעולה גיל האנשים, הבטחון בהשארות גבוה יותר.

ועתה אמסור כמה נתונים על התקציב. התקציב לשנת 1974 גדל ב-26,3% מ-126,582,000 לירות ל-159,900,000 לירות. לאור ההתייקרויות זה גידול סביר. מספר העובדים גדל ב-11 איש. כמי שהיה חבר ועדת הכספים אני יודע רגישות הועדה לאי-ניפוח המנגנון, ובצדק, אף אני רגיש לזה. אבל מעניין, ככל שהקשיים גדלים כך זקוקים אנו ליותר עובדים. כאשר יש מספיק דיקות, אין צורך ב"שומר תנועה". כאשר חסרות לנו היום 10,000 דירות לעולים, צריך לטפל בכל עולה כדי להסביר לו באופן אנושי, שער שתהיה לו דירת קבע עליו להכנס לדירה שכורה, ואחר כך לעקור אותו מהדירה השכורה לדירת קבע באזור אחר. כאשר היתה תעסוקה והמהנדס והרופא נקלטו באופן טבעי, לא היה צורך לטפל בהם. כאשר היום יש לנו 1500 אקדמאים מבקשי עבודה, נחוצות פעולות בלי גבול לסרוק את השטח ולחפש מקומות עבודה, להתאים כל עובד לעבודה ולגייס פרויקטים. המצוקה מחייבת הגדלת המנגנון. אני איש קבוץ ואביא דוגמה מהקבוץ. יש קבוצים מסודרים שאינם זקוקים לטיפול. אבל יש קבוצים ש-25 שנה יושבים בספר ומונים 40-50 איש. תשאלו אותם כמה עובדים נחוצים כדי לטפל בהם. החלש זקוק לטיפול. בכל זאת מספר העובדים שלנו גדל השנה ב-11 עובדים.

בהצעת התקציב שלפניכם הגדלנו את התקציב לקליטה חברתית ב-23,7%. תקציב הקליטה החברתית כולל לא רק תמיכה בארגוני עולים ובארגונים מתנדבים, אלא גם פעולות חברתיות שאנו מארגנים בשביל העולים. אנו תומכים בעתון יומי בשפה הרוסית, ועומדים להוציא עתון יומי בשפה הגרוזינית.

ב.צ. קשת: באיזה עתון תומך המשרד?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: בעתון "נשה סטרנה". אנו עומדים לבטל את התמיכה בעתון, כי נדמה לי שהעתון התבסס והגיע ל-13,000 מינויים.

תקציב הקליטה החברתית כולל עריכת חגים, "סדר" פסח, יום העולה, יום ירושלים, מועדונים, סיורים בארץ ועוד ועוד.

במסגרת הסעיף מידע לעולים, אנו רוצים להכין סרטי טלוויזיה בעברית קלה על ישראל. בכך אנו משיגים שתי מטרות: אנו מעסיקים אמנים עולים בייצור הסרטים ואנו מביאים מידע לעולים.

תקציב מינהל הסטודנטים גדל, אם כי מספר הסטודנטים בקרב העולים קטן.

הגדלנו את התקציב לתעסוקה לשכירים מ-28,470,000 לירות ל-46,500,000 לירות. זו תוצאה של הקשים הגדלים והולכים בקליטת אקדמאים. כמו כן אנו מגדילים את הקרנות הקונסטרוקטיביות. יסך הכל הגידול הוא 26,3% וקודם כל בשל ההתייקרות בשכר העבודה והשירותים. באופן ריאלי אפשר לומר שיש בתקציב זה ירידה של 10%.

צמצמנו ריאלית פעולות המינהל והארגון. הגידול הנומינלי בסעיף זה הוא 3%. צמצמנו ריאלית בפעולות המחקר והתכנון. אני מצטער על כך, כי המחקרים נותנים בידינו מכשיר לעקב אחרי ההתפתחויות.

אנו רוצים להגיע להעמקת הטיפול בקליטת עולים בתעסוקה. והגידול הנומינלי בסעיף זה הוא 63,3%.

אנו רוצים לעבור לשנוי בשיטת הסיוע הכספי לעולה. העולה בבואו ארצה מקבל הוצאות קיום לחודש הראשון. אם הוא נשלח למרכזי קליטה הוא מקבל הוצאות קיום לחודש הראשון. הוא מקבל הלוואה או מענק, לפי גודל המשפחה, לריהוט ולציוד ראשוניים. אם הדבר היה נחון עד עכשו לשיקול דעתו של העובד, הרי עתה אנו עומדים לעבור לשיטה מיכנית יותר, לפיה יקבל זאת העולה, לפי גודל משפחתו, ישר בביתו. כמובן שהדבר ידרוש העלאת התקרה. אבל אנו חושבים שנקל על העולה ונמנע ממנו החרוצות, ונקל על עובדי המשרד שיהיו פנויים לטיפול ישיר בעולה.

אנו בודקים את האפשרות להעביר את המשכנתאות ישירות לבנקים. הגדלנו בשבוע האחרון את המשכנתאות, דבר שיחייב הגדלת התקציב. אולי נגייס לכך כספים מהבנקים.

דמי הכיס הסמליים שמקבל העולה הם 150-300 לירות; סדורים ראשוניים עד 400 לירות; הלוואה לתקופת המעבר עד 2500 לירות וריהוט וציוד ראשוניים - 2500-3000 לירות.

ומכאן לבעיות הדיור. בשנת 1972 - ואני באתי למשרד הקליטה בתפקיד סגן שר בסוף 1972 - הייתה הרגשה קשה במשרד בכל הנוגע לדיור. אני זוכר שיושב-ראש הנהלת הסוכנות, המנוח פינקוס, אמר שאנו עומדים ערב קסטרוופה. הייתה הצעה של ראש עיריית אשדוד שנשכך עולים במקלטים והיו עוד הצעות לא מרנינות. אני חושב שהפיגור נוצר לא משום שמשרד הקליטה לא תבע די לירות, אלא משום שקוצצו התביעות של משרד הקליטה. ואז תכננו לירות ל-45,000 עולים. והסיבה העיקרית הייתה - פיגור בביצוע. הפיגור בביצוע הוא קטלני והוא פוגע בכל זרועות השיכון. יש סכנה של התפוצצות גם בתחום השיכון לזוגות צעירים. ב-1973 החל מורגש מחסור חמור בדירות. אנו נאחזנו בפתרון של דירות שכורות, פתרון גרוע כשלעצמו אבל הטוב ביותר שיכולנו למצוא. אילולא הלכנו בדרך זו, היינו מפסיקים את העלייה במו דינו או היינו מגיעים לתשובות דיור בנוסח שנות החמשים, שבדאי היו דוחים את העלייה.

ב-1973 אכלסנו בדירות זמניות 3500 עולים. סך הכל פתרונו הדיור שסופקו לעולים בשנת 1973 היה 16,176, מזה 10,000 דירות ממשרד השיכון, 2000 משכנתאות והיתר דירות שכורות. עולים שמלאה שנה לעלייתם בשנת 1973 סודרו בדירות קבע. אלה שבאו ב-1973, 3500 מתוכם סודרו בדירות זמניות. והיום חסרנו לנו כ-10,000 דירות לעולים. הגענו בינתיים ל-5500-6000 דירות ולא הפסקנו שכירת דירות. נגיע בודאי לעוד 2000 דירות שכורות. יש קרוב ל-3000 עולים קשישים במלונות, במעונות ובסדורים זמניים אחרים. יש עולים הנמצאים אצל קרובי משפחה. אם אנו מקבלים הודעה ממשרד השיכון שביולי תהיה מוכנה דירה, אנו שולחים את העולה לקרובי משפחה עם שטר שביולי יקבל דירה. לצערנו הופך חודש יולי לחודש אוקטובר. והמחסור של 10,000 דירות מעיק עלינו מאד. אם תבואו לשדה התעודה ביום שבאה עליה, תראו שרק 10-20 אחוז אנו יכולים לשלוח לדירות קבע. יש לנו אמנם מלאי דירות, אבל מלאי קטן מאד של 1500 דירות. והדירות הן או בדימונה או בקריית שמונה או דירות גדולות מדי. ומשרד הקליטה יכול לעבוד רק אם יש לו "סופרמרקט" של דירות בגדלים שונים ובמקומות שונים. כאשר אין מלאי דירות, החלוקה היא בלתי הגיונית ובלתי סבירה, ו-80 אחוז מהעולים נשלחים לפתרונו זמניים.

למרות כל זה קלטנו ואנו ממשיכים לקלוט עולים. ממלחמת יום הכפורים עד סוף דצמבר היה שיא העלייה בשנה זו כאשר

העולים הגיע ל-15,000. ביום שני בבקר אחרי פרוץ המלחמה באו 510 עולים מברית המועצות. אם בתקופה זו סדרנו את כל העולים בצורה שסדרנו - ואף אחד לא נשאר חסר קורת גג - אני חושב שזה הישג רצוי. אינני יודע כמה זמן נוכל לתמוך כך. הבנייה הופסקה במלחמה ועדיין לא הגיעה ל-100%. ודוקא החדשים ינואר-מאי הם חדשי בצורת בקבלת דירות ממשרד השיכון. אנו מקבלים רק 500 דירות לחודש.

מה הן התכניות שלנו לפתרונות דיוור לעולים השנה? משרד השיכון התחייב לספק לנו, למרות שיש בצורת, 8500 עד 9000 דירות גמורות. יחד עם האוצר החלטנו על רכישת 200/2500 דירות. בימים האחרונים אנו רוכשים יותר דירות. כמובן במחירים מעל לסביר אצלנו עד עכשו.

י. גולן: אתם רוכשים דירות מקבלנים?

השר לקליטת עלייה ש. רוזן: גם מקבלנים וגם דירות מיה שניה. יהיו לנו אפוא 11,000 דירות. הגדלנו את גובה המשכנתאות. העולים מהמערב הם מבקשי המשכנתאות. עד עכשו מגיע מספר הבקשות ל-1500 לחודש. אולי נגיע ל-2000 דירות. מכאן שתיינה 13,000 דירות, מספר דירות המספיק ל-40,000 עולים. 40,000 עולים לשנה אין זה המספר שאנו רוצים בו. אנו בנינו את הצעת התקציב על תחזית של 55,000 עולים. ואם אמנם תגיע העלייה ל-55,000 עולים יגדל הגרעון בדירות. הפתרון שאני רואה הוא - הגדלת מספר הדירות השכורות. יש הצעה של קראוואנים. הנסיון הזה עד עכשו לא הוכיח את עצמו מבחינת המחיר ומבחינת הטיב. יש עוד כיום 200 קראוואנים שלא הורכבו. אבל אנחנו, כמשרד לקליטת עלייה, לא נדחה על הסף שום הצעה. יש עוד דרך - רכישת דירות, אבל דרך זו מוגבלת, כי אם נרצה לרכוש, נרכוש באותו כסף פחות דירות.

אני רוצה לשבח את שר השיכון על גישתו הדינמית והגמישה. אבל גם בגישתו זו לא יוכל להדביק את הפיגור בבנייה. הדבקת הפיקוח הימשך שנחיים שלוש שנים.

אשר לתעסוקה - יש לנו קרן לאקדמאים שכירים, ממנה אנו משלמים את משכורתו של עולה אקדמאי שנה מראש, אם למוסדות ממלכתיים ואם למוסדות ממלכתיים-צבוריים כדי לקדם תקנים. אנו נותנים תקציב לבית חולים או לקופת חולים לקדם תקנים של רופאים. בדרך זו עזרנו השנה לקליטתם של 880 עולים. כן עזרנו לקליטתם של 7300 עולים בעבודה על ידי הכשרה מקצועית במפעלים ועל ידי הסבה מקצועית בקורסים שונים למורים ופקידים. בשני סעיפים אלה הוצאנו בשנה שעברה פחות מ-30 מליון לירות וננוציא בשנה הבאה 40 מליון לירות.

אנו עוזרים גם לעצמאים על ידי שתי קרנות: קרן לעולה המשקיע וקרן קונסטרוקטיבית. 1220 עולים נעזרו על ידי קרנות אלו.

ייסדנו שתי קרנות גדולות בהיקפן, האחת קרן של הסוכנות היהודית בסך 25 מליון דולר, שאנו משתתפים בה והיא במסגרת הבנק לפיתוח התעשייה. ותפקידה לעודד יזמות של עולים בודדים, שותפויות וקואופרטיבים. הוקמו 2 קואופרטיבים של מתכננים ומהנדסי בנייה; הוקמו שני קואופרטיבים של רופאי שנים; הוקמו מפעלים של בודדים. אנו עוזרים לעולים הרוצים לבנות בעצמם את בתיהם. איננו מוגבלים בכספים למטרה זו. הקרן מוכנה לפעול בנדיבות לב כדי לעזור לעולים.

הקרן השנייה של הממשלה בסך 75 מליון לירות הנמצאת במסגרת הבנק לפיתוח התעשייה, מיועדת לאפשר קליטת עולים אקדמאים במשק הישראלי. ואני מוכרח לומר, שלמרות התנאים הטובים, למרות שקבלנו מועדת הכספים ערבות על 25 מליון לירות, עד עכשו לא הוצאנו מקרן זו יותר מ-6-5 מליון לירות. זאת אומרת, אין ביקוש, כי אי אפשר בכסף או בהלוואות בלבד ליצור ועיונות ופרויקטים לתעסוקה גדולה יותר של אקדמאים. אולם עלי לציין כי בשבועות האחרונים חל שנוי מה במשק בכיוון זה.

המספר של 1500 אקדמאים עולים מחפשי עבודה נוצר בגלל גורמים קוניוקטוראליים - המלחמה, וגורמים סקטוראליים; המשק הישראלי אינו בנוי לקליטת 40% אקדמאים. בתחום הגורמים הקוניוקטוראליים חל שנוי לטובה. הבנק לפיתוח התעשייה אישר 100 מליון לירות לתעשייה. הוחל בטיפול בפרויקט של התעשייה הפטרוכימית, פרויקט ענק של מאות מליוני לירות. בפרויקט זה יקלטו מהנדסים ואקדמאים בעלי מקצועות אחרים. אבל פרויקטים אלה בדרך כלל "אוכלים" הרבה כסף ואינם קולטים עובדים. הם יזדקקו ל-150 מהנדסים.

הגדלנו את המנגנון ליזום פרויקטים. אנו מחפשים שותפויות עם התאחדות התעשייתיים ועם חברת העובדים.

ב.צ. קשה: בפרויקטים אלה נדרשת השתתפות כספית של העולה?

השר ש. רוזן: לגבי עולים מברית המועצות קבענו הסדר כזה: הוא אמנם צריך להשקיע 10 עד 20 אחוז. אבל אם אינן לו, אנו נותנים לו הלוואה אישית של 10 אחוזים מהקרן הקונסטרוקטיבית ההלוואה האישית נרשמת כהון עצמי והקאופרטיב שהוא משתתף בהקמתו, מקבל יתרת הסכום. באחת מפגישותי עם עולים מברית המועצות אמרתי: אני רוצה קפיטליסטים לא רק מארצות הברית, אני רוצה סוף סוף קפיטליסטים גם מברית המועצות.

בשנת 1973 סייע המשרד ל-705 דופאים, 308 עובדים במדעי הטבע, 785 מורים וגננות, 438 עובדים במדעי הרוח והחברה, 342 עולים, אמנים וסופרים, 655 מהנדסים. מבין האקדמאים קשה ביותר קליטתם של סופרים, עיתונאים ואמנים. למוסיקאים שבהם, המדברים שפה בינלאומית, הקימונו תזמורת בנתניה, תזמורת בבאר-שבע ואקדמיה, והם נקלטו. ניסינו להעלות זמרים, אך לא תמיד הצלחנו. כאשר הצלחנו, הזמרים מצאו עצמם בחו"ל. לסופרים באידיש אנו עוזרים להוציא ספר ראשון. אבל אי אפשר להתפרנס מזה. אנו מנסים לשקם אותם. אנו עושים נסיון עם התיאטרון האידי הקיים בישראל, ואינני בטוח אם נסיון זה יצליח. אבל הם עולי ברית המועצות. ואנו נותנים להם שאנסה. בתו של מיכואלס ניסתה להקלט ב"הבימה". שני אמני סרט מצאו שותף יצרן סרטים ישראלי. לתנו להם הלוואה של 250,000 לירות. והממונה על הסרט הישראלי במשרד המסחר והתעשייה, מר בירגר, אמר לי שהוא מקווה שסרט זה יהיה הצלחה. נוסדה חברה של תעשיינים ישראלים המוכנים להשקיע 500,000 לירות בייצור סרטים. אושרה להם הלוואה של 2,5 מליון לירות.

אמרתי שהגדלנו את תקציב סעיף המידע, ובמסגרת זו אנו מעסיקים עולים אמנים בעשיית סרטים בשפה קלה לעולים וסרטים לצבור הישראלי. יחסו של הצבור הישראלי לעולים אינו מעודד. רק 20% מהצבור הישראלי מגלים יחס אהדה אקטיבי ופעיל לעולים 50% מגלים יחס אישי או עויין, ואלה הם בעיקר אותם חוגים שרואים עצמם נפגעים על ידי התחרות כביכול של העולים; אלה הם בני הגילים הצעירים לגבי דירות, שכבות העוני לגבי דירות; וסטודנטים באוניברסיטאות. ואני מלא דאגה מיחס זה. בשנה האחרונה חלה ירידה בעלייה. יחדשים ינואר עד אמצע מאי הגיעו רק 14,000 עולים, והיינו צריכים להגזע 20,000 עולים. ירידה בעלייה מברית המועצות ומהמערב. הירידה בעלייה מברית המועצות מלווה בנשירה בוינה. אם אשתקד הייתה הנשירה בוינה 4%, הרי בחודש האחרון הגיעה ל-17%. הירידה מהארץ גדלה ב-3.1%. אבל הנשירה בוינה מדאיגה. נוסף לכך יש קשיים אדמינסטרטיביים ואחרים מצד שלטונות ברית-המועצות. הוטלו כל מיני גזירות. מה שמדאיג הוא שלא מורגש מאבק של יהודי ברית המועצות נגד גזירות אלו כפי שהיה בעבר. הנשירה של עולים מברית המועצות בוינה היא בעיקר מערי ברית המועצות - מוסקבה, לנינגרד, אודסה, קייב, ולא מאזנות נספחות ולא מגרוזיה. אפשר להניח שהעלייה מאותן ערים היא עלייה מתבוללת יותר. קשריה הציוניים רופפים וזיקתה לארץ חלשה. ראשיתה של העלייה מברית המועצות היתה באליתא לוחמת. אליתא זו עלתה לארץ. וכאשר יש תנועה גדולה מצטרפים גם אלמנטים שוליים. נוסף לגזירות שהוטלו על הדוצים לעלות, הקשיים בדיוור והקשיים בקליטת אקדמאים בארץ, יש להם השפעה. העזרה שניתנת לנושרים על ידי היא"ס וארגונים בינלאומיים אחרים היא מעודדת, ונוצרו ריכוזים של נושרים בארצות-הברית, גרמניה ורומא. דבר זה מדאיג ואנו צריכים לתת דעתנו עליו. אני חושב שנוכל לחקן את הדברים כאשר נגיע לרגיעה ולתנאים

חקינים פחות או יותר במשק שיאפשרו בנייה ופיתוח באופן נורמלי, והעלאת המוראל הכללי שעכשן הוא ירוד.

הי"ר י. קרגמן:
תודה לשר לקליטת עליה. ועתה נשמע הערות ושאלות חברי הועדה.

ג. פת:

סקירתו של השר היתה מענינת מאד. אני רוצה לפתוח בדברי שבה לאגף שירותי הקליטה. כתבתי על כך לשר הקודם. הייתי נוכח בשדה התעופה לוד כאשר הגיע מטוס עולים. עמדתי מן הצד וראיתי כיצד פועלים אנשי המשרד לקליטת עליה בתנאים קשים ובשעות קשות, וראיתי שהעבודה מתנהלת יפה. איש לא הכיר אותי. זהו לא היתה הצגה. זו היתה עבודה רגילה. ראיתי זאת מספר פעמים ומצאתי לנכון לכתוב לשר ולהביע תודה לעובדים.

ועתה ברצוני לשאול:

א. כיצד משתלבים הסטודנטים העולים מברית-

המועצות באוניברסיטאות?

ב. האם מקבל משרד הקליטה נתונים ממשרד הפנים על משפחות שיורדות מהארץ או עומדת לרדת, כדי לפתור בעיות הדיור של משפחות אלו? שמעתי השבוע ממספר עולים, שאחת הסיבות לירידה במספר העולים מברית המועצות היא האינפורמציה השוטפת שמקבלים יהודים הרוצים לעלות על סדרי הקליטה בעיקר בנושא העבודה. הצעתי למשרד לקליטת עליה לקיים קשר בין ארגון המעסיקים ובין העולים באולפנים. המצב החמור הוא שהעולה יושב 5 חדשים באולפן וכל יום הוא חושש מה יקרה כאשר יצא מהאולפן.

היה לי נסיון רע, ובסדרו של עולה אקדמאי בעבודה. לאחר שטיים אולפן בחוף הירוק - אגב אולפן לדוגמה - הבאתי אותו למכון וולקני ושמחו לקבל אותו. אבל התחילה פרשה של אישור תשלומים על ידי המשרד לקליטת עליה. העניין לא סודר, והעולה הספיק לעבור קורס של ראיית חשבון והוא רואה חשבון בסולל-בונה והוא מאושר. אבל חבל שלא המשיך במקצועו.

ע. לביא:

מכון וולקני היה מוכן להעסיק אותו להבא?

ג. פת:

כן. אני מציע לכם לבדוק זאת. השר רוזן הביא נתונים על שביעות רצונו של העולה בשלוש שנות שהותו הראשונות בארץ. 3 השנים הראשונות זו תקופת "ירח הדבש" של העולה. בתקופה זו הוא אינו משלם מסים. הייתי מציע לכם לבדוק את המצב בשנה השלישית, הרביעית והחמשית. הבעיות הכלכליות החמורות מתחילות בשנה הרביעית, כאשר הוא צריך לשלם מסים.

בשיחה עם השר רוזן בקשתי להעלות את תקרת

המשכנתאות.

אמרתי שהחלטנו להעלות תקרת המשכנתאות.

השר ש. רוזן:

ג. פת:

האם אתם עורכים מעקב אחרי ארגוני עולים המקבלים חמיכת משרדכם, אם הם עושים מלאכתם או שהם רק משמשים שוטר תנועה ומכוונים את העולים למוסדות. נתקלתי במקרים שעולים קבלו חמיכה לתביעותיהם וטענותיהם דוקא מהתאחדויות עולים.

מהי התמיכה לארגונים ישראלים, ועל איזה

ארגונים ישראלים מדובר?

ארגוני נשים.

השר ש. רוזן:

ג. פת:

מהו הפירוט של סעיף נסיעות בארץ, אש"ל והבולה?

כאשר החל הויכוח על השאלה אם יש או אין צורך במשרד לקליטת עליה, אני הייתי בזיעה שיש צורך ברשות ממלכתית לקליטה שתכלול את משרד העבודה, השיכון והבריאות. השאלה היא, האם לאור השנויים בהנהלת הסוכנות, עם כניסתו של השר ספיר

להנהלת הסוכנות, אינה צפויה רביזיה בחלוקת התפקידים בין הסוכנות
ובין המשרד לקליטת העלייה?

ש. לורנץ:

אנו יודעים על חילוקי הדיעות בין המשרד לקליטת
עלייה ובין הסוכנות על חלוקת הסמכויות. אך לא
שמענו על כך דבר מהשר לקליטת עלייה. היה רצוי שהשר יאמר דברו בענין
זה.

ח. קורפן:

שמענו הצעתו של מר רענן ויץ בענין הקמת
רובעים של עולים חדשים בערים. אני יודע מנסיון אחד שהוא הצליח
יפה. כוונתי לקרייה של עולים חדשים בירושלים, עולים שהשכילו לבנות
להם קהילה שלהם והם ממשיכים בחייהם בינם לבין עצמם בשלוב עם ישראלים.

ש. לורנץ:

אמצות הברית. לכן אני תומך ברעיון של רענן
ויץ. אני חושב שאין בינינו חולק, שפוסנציאל
העלייה בקרב היהודים החרדים הוא גדול יותר מאשר בקרב יהודים אחרים.
לכן אני שואל, מהו העידוד הניתן לחוגים אלה? דובר על "חדשי עלייה".
מה עשייתם כדי לעודד חוגים אלה?

השר ש. רוזן:

הכתובת לשאלה זו היא הסוכנות היהודית.

ש. לורנץ:

מענין לענין באותו ענין. אם מסדרים עולה
דתי לא בסביבה דתית, כאשר חסרים לו השירותים
האלמנטריים ביותר, הוא אומלל ביותר, הוא מאוכזב וממורמר. אך לענין
זה אין די תשומת לב. כמו שדואגים לספל בעולים אקדמאים ולסדרם בסביבה
בה הם יכולים להתפרנס, כך חייבים לדאוג לעולה הדתי ולסדרו בסביבה
המחאימה לו. אני יודע על משפחה באשקלון שכל ילדיה לומדים בישיבה
בבני-ברק. מבחינה כלכלה זה עולה למדינה הון, כי הם לומדים בתנאי
פנימיה. מבחינה משפחתית זה גורם להרס המשפחה והמשפחה סובלת מניתוק
מהילדים. כיוון שעכשו אין אפשר להקים ישיבות ומוסדות דתיים בכל
עיר פיתוח, אני שואל, מדוע אין מביאים בחשבון בנייה גדולה יותר
לעולים חדשים במקומות בהם יש מוסדות וישיבות. אני מנין שבבני ברק
אין אפשר לבנות דירות לעולים כי המגרשם שם יקרים מאד. אבל בפרדס כץ
בונים מאות יחידות לעולים חדשים, ומשכנים שם עולים שאינם ידתיים
והם אינם שבעי רצון. ואילו עולים דתיים שמשתוקקים להיות שם, שולחים
למקומות אחרים.

הוא הדין לגבי דירות שכורות. הפסיקו לשכור
דירות בשכונות חרדיות. הפקידים אמרו שאם במקומות אלה אי אפשר לנסוע
בשבת, אינם יכולים להתחייב שיהיו עולים שיהיו מוכנים לגור בהן,
כאילו אין די עולים המוכנים לגור בדירות במקומות שאין נוסעים בשבת.
גם אילו עמדו הדירות ריקות ששה חדשים, ההפסד היה יוצא בשכרם, כי
כאשר יבוא העולה הדתי הוא יהיה מרוצה אם תנתן לו דירה זו.

האם אתם ממשיכים במסורת הלא טובה של קולקטים
מתנדבים רק מהקבוצים? הישוב מורכב לא רק מקבוצים ואפשר לקבל קולטים
מתנדבים מחלקים אחרים של הישוב.

עד עכשו תמכתם בעתון אחד למען עולים מרוסיה.
הייש לא תמכו, למען עולים חרדים מגרוזיה ורוסיה, בהוצאת ספרים
טובים ומועילים לעולים דתיים?

אני חושב שהמועצה הצבורית לקליטת עלייה
הביאה ברכה רבה. בזמן האחרון לא שמעתי על פעילותה. עד כמה שהשתתפתי
בישיבותיה, אני חושב שהיא הביאה ברכה רבה. ויש לחדש פעילותה.

ועכשו כמה מלות שבח לשר. אינני יודע מה עשה
בזמן הקצר שהוא נמצא במשרד בתפקיד של שר. אני מקווה שימשיך בתפקידו
זה גם לאחר הקמת המשלה החדשה. לפחות יש לו אזן קשבת; דבר שאינני
יכול לומר - ואני אומר זאת בכל הצער - על הפקידות הבכירה של המשרד.
לא נתקלתי בקיר אטום בשום משרד ממשלתי כפי שנתקלתי בו במשרד לקליטת
עלייה. אני יודע על תלונות של עולים עצמם, לפעמים עד כדי דמעות.
כאשר פונה חבר בנסת למשרד, בדרך כלל הוא נענה, בין אם הוא פונה
בעל פה ובין אם הוא פונה בכתב. אדוני השר, אינני יכול להגיד זאת על

משרד הקליטה. אינני יודע אם הסיבה היא חוסר רצון או חוסר יכולת. אני על כל פנים הגעתי לידי יאוש. עובדה היא ששנה לא פניתי למשרד. אם היה לי ענין מסויים לברר פניתי לסגן השר או לשר. אך כמובן שזו איננה דרך. אי אפשר להטריד בכל דבר קטן את השר.

הייתי מבקש לדעת מהו מחיר הדירות שאתם רוכשים עבור עולים, ומה גובה המשכנתא.

ולבסוף הייתי מביע משאלה, שינתן עידוד לבונים הבונים דירות לעולים על ידי מימון הבנייה.

מהו הטיפול באסירי ציון? אני יודע על מקרה אחד של אסיר ציון שלא זכה לשום טיפול.

אם הנשירה בוינה עלתה ל-17%, צריך להשקיע מחשבה כיצד להחגבר על כך, כי זה עלול להפוך למגיפה.

פ. פלומין: בזמנו הועלה רעיון שבמקום שתתנה הטבות לעולה, ביקן אם בתחום המסים וביקן אם בתחומים אחרים, ינתן לו פנקס נקודות והוא ישתמש בהן כרצונו. ירצה, ישתמש בהן לצורך תשלום מכס; ירצה, ישתמש בהן לפטור ממסים. הייתי רוצה לדעת האם נעשה משהו בכיוון זה, ואם לא - מדוע לא.

אחת הסיבות לאבטלה טמניה במפעלים רבים נעוצה בעובדה שחלק גדול מהעובדים מרותק למקום עבודתו בגלל הקשיים הכרוכים בשנוי מקום המגורים. האם משרד הקליטה שהוא אחד הגורמים המכוונים את מדיניות השיכון, אינו שוקל את האפשרות להעמיד לרשות העולה דירה בשכירות במקום להפוך אותו לבעל דירה במקום מסויים?

שמענו על תמיכת המשרד בעתון "נשה סטרנה". אם העתון מקבל עזרה מתקציב הממשלה, לא יתכן שהוא יהיה סגור בפני חלק מהצבור. בזמן הבחירות בקשנו לפרסם מודעות בשכר בעתון, אך העתון היה סגור בפני הליכוד.

השר ש. רוזן: אסרנו על פרסום מודעות בחירות בעתון.

פ. פלומין: יש הלוואות ליהודים ולמוסדות. האם יש מעקב אחרי החזרת הלוואות אלו?

היום מספלים בקליטה כמה גורמים: הממשלה, הסוכנות, ההסתדרות, הרשויות המקומיות והלנדסמנשאפטים. במצב זה או שהעולה יכול ללכת לאיבוד ביקן כל הגורמים האלה או שהוא יכול לנצל את כולם. האם אתם עוקבים אחרי הדברים?

סטודנט שלמד שנתיים ועזב, האם יש מעקב אם החזיר את הכסף המגיע ממנו? מה מספר הסטודנטים שנהנו מהטבות וירדו מהארץ, אם בסיום לימודיהם ואם באמצע לימודיהם?

פ. בדר: אפתח בהערה כללית. אין זה מקרה שהעלייה והירידה מן הארץ יש בהן תנודות כלפי מעלה וכלפי מטה. הדבר חלוי בשני גורמים: המצב בארץ היציאה והמצב בישראל. אין זה מקרה שבתחילת שנת 1967 היה ירידה גדולה מהארץ ואחר מלחמת ששת הימים פסקה הירידה. אין זה מקרה שהעלייה מהמערב גברה והעלייה מברית המועצות התחילה אחרי מלחמת ששת הימים. אין זה מקרה שאחרי "המחדל", הפרדת הכוחות והנסיגות, סובלת העלייה וגוברת הירידה. זה המצב גם ביציירה הרוחנית והאמנותית. יש גלים של אופטימיות ויש גלים של פסימיות.

ראיתי צורך להגיד זאת כדי שלא יטילו את האחריות על הירידה בעלייה רק על פעולותיו הקונסטרוקטיביות של המשרד לקליטה להבדיל ממדיניות הממשלה כולה. ראיתי צורך להגיד זאת כדי שלא יאמרו שהירידה בעלייה נגרמה באשמתו של השר החדש לקליטת עלייה.

הייתי רוצה לדעת פעם אחת כמה עולה לנו העולה. ואינני מבקש לכלול בזה הוצאות פיתוח והשקעות בבניית מפעלים בהם יכול העולה למצוא תעסוקה. קשה לי לדרוש שנכלול בחשבון זה את הפטור ממכס.

אבל יש לכלול בחשבון זה מה באמת עולה לנו העולה, כולל מה עולה העולה לסוכנות היהודית. ואין זה משנה אם החשבון ייעשה לפי משפחה או לפי נפש.

יש אינפורמציה הכוללת עולים ועולים בכוח בקטגוריה אחת, ויש אינפורמציה בה מבחינים בין עולים ובין עולים בכוח. אני סקרן לדעת מה עולנו עולה בכוח שבא ועוזב. בחוגי הסטודנטים יש יחס של ספק ואירוניה לסטודנט שבא מחו"ל ודואגים לו ומטפלים בו ואחר כך הוא עוזב לאחר שלא שירת בצבא. יש בקרב הנוער יחס שלילי לצעירים שאינם משרתים בצבא. והגישה איננה: מדוע אני משרת בצבא והוא אינו משרת? הגישה היא: אני הולך לצבא ואני צריך ללכת לצבא, מדוע הוא אינו הולך?

כיצד אתם פותרים בעיות של כפילות בין משרדכם ובין הסוכנות ובין משרדכם ובין השיכון?

י. גולן:
בדרך כלל כל גל של עלייה לארץ היה מלווה בגל ירידה, לעתים חזק יותר ולעתים חלש יותר. אינני חושב שאפשר להצביע על סיבה מיוחדת לירידה. זו בעייה מורכבת. כמובן שרצוי שהמשרד יאחר את הסיבות כדי לבלום את הנשירה, אבל אי אפשר למנוע אותה התלטיית. שמענו על אחוז הנשירה הגבוה בוינה. אך מה אחוז הירודים מבין העולים מברית המועצות הנמצאים בארץ שנתיים ושלוש שנים, ומה אחוז הירידה של עולים מארצות המערב?

הייתי מבקש לדעת איך נקלטים העולים מהמעמד הבינוני מדרום אמריקה.

אשר לתעסוקת אקדמאים, אני יודע שבאים בעלי מקצועות חפשים רבים שאין להם שימוש בישראל, ונעשית הסבה מקצועית. הייתי מבקש לדעת, מי מידת ההצלחה של ההסבה המקצועית.

חבר הכנסת פת הזכיר את עבודת אנשי המשרד במל התעופה בן-גוריון. אף אני מחפעל מהמסירות של העובדים ומתפלא איך אפשר לעמוד בלחץ ובתנאים הקיימים. אני חושב שהדבר אינו יכול להמשך לאורך זמן. העובדה שהעולה ברצתו מהמטוס, אין לו אפילו רגע להתדוממות נפש, אלא מיידי הוא נכנס לויכוחים עם אנשי משרד הקליטה, עושה רושם לא טוב. אני חושב שהדבר מחייב חיקון.

והערה אחת על המבנה של המשרד לקליטת עלייה. אינני מתייחס עתה לויכוח עם הסוכנות. אבל משרד הקליטה כמשרד ממשלתי, שני הנושאים העיקריים בהם הוא מטפל, הוא איננו ממונה עליהם - השיכון והתעסוקה. המשרד לקליטת עלייה אין לו סמכויות בשני נושאים אלה. למעשה הוא משמש שתדלן של העולה.

א. מלמד:
אני מברך את השר לקליטת העלייה להופעתו בפני הועדה. אני רוצה לשאול את השר, האם אינו חושב שצריך להמיר מערכת ההטבות במכס ובמסים אחרים בסכום חד-פעמי שינתן לעולה? אני משוכנע שהיום, בשיטה הקיימת, מתבזבזים כספים רבים על צריכה מיותרת. אני משוכנע שהיום מבזבזים העולים הרבה מטבע זה שלא לצורך. אם יקבל העולה סכום חד פעמי, אולי יחליט לרכוש בחלק מהסכום אגרות חוב. מדוע צריך העולה לקנות מכוננית "וולוו"? אבל כאשר נותנים לוקחים. כל הקונספציה הזאת נולדה בגלל העולה מהמערב שלא רצו להוריד דמת חיינו. עכשו באים עולים שלא ראו מכוננית בחייהם. אם עולה כזה ידע שהוא צריך לשלם מכספו את המכס, יקבע לו סדרי עדיפויות. אני חושב שמן הראוי שהמשרד ילמד נושא זה ויסיק מסקנות. ואז נראה שכל התמונה תשתנה. וצריכת מכונניות ה"וולוו" תרד.

אני חושב שיש להפנות יותר עולים לעיירות הפיחוח, וצריך לתת תמריצים גדולים יותר מאשר הם ניתנים היום.

השר ש. רוזן:
לדוגמה?

א. מלמד:
הכל הינם. אחרי אסון קריית שמונה ומעלות, אני חושב שהיום זו בעייה לאומית ממדרגה ראשונה. לא יתכן שבמעלות יהיו רק בני עדה אחת.

אשר לצרכים הדתיים של העולים, אתם נוחנים טליה וחפילין לכל דורש. אבל כיוון שהיום באים יהודים שהיו מנותקים מהיהדות, אני חושב שצריך לתת טליה וחפילין לכל יהודי. הנושא של קליטה דתית הוא חלק רציני מהקליטה החברתית. טוב שהיום איננו עושים את השגיאה שעשינו לגבי יהודי צפון אפריקה, כאשר ניתקנו אותם מהמסורת שלהם והפכנו אותם לאנשים שאבדו צלם אדם. היום מבינים שאין תחליף למסורת. ואין עושים זאת לגבי עולי גרוזיה ובוכרה. אבל אני מדבר על העולה הבודד. אני חושב שבמשרד היה צריך להיות יועץ מיוחד לנושא זה.

השר ש. רוזן: יש יועץ. בקשתי משר הדתות להציע לי מועמד. והוא הציע.

א. מלמד: אני חושב שצריך לתת מעמד ליועץ זה. אין ספק שזה יהיה לטובת הקליטה.

ז. שובל: כאשר ההסטוריה תסכם כל הכשלונות של מדינת ישראל בשנים האחרונות, אחד הכשלונות הגדולים היא תררה בתחום העלייה. ואינני אומר זאת בגנותך, אדוני השר או בגנותו של שר אחר או בגנות הממשלה כולה, כי אחרי מלחמת ששת הימים כולם היו בממשלה. אחרי מלחמת ששת הימים הייתה התעוררות עצומה בגולה, ואנו לא ידענו לנצל אותה. הרבה בעיות בתחום הכלכלי ובתחום הדמוגרפי היו קלות יותר אילו ידענו באותם ימים לגייס עולים לישראל כפי שידענו לגייס כסף.

נדמה לי שקשה לארגן עלייה מארצות המערב אם לא יקיימו שני תנאים: האחד - תנאים חמרים נאותים; השני - אתגרים שיוצגו לפני הצעירים. בעניין זה מתבלט לטובה הנוער הדתי של המפד"ל. הצעירים בארצות הברית מחפשים אתגרים. ומדינת ישראל לא ידעה להציב אתגרים בפני הצעירים.

אני זמנה על חסידי קיומו של משרד הקליטה. אני מביין שמטעמים פוליטיים העלייה אינה יכולה להיות במסגרת ממלכתית. השאלה היא, האם אי אפשר להביא לידי תיאום יתר לא רק בענייני קלוטה אלא גם בענייני עלייה?

מה עושה המשרד לפתרון בעיות המגורים של עולים רווקים ורווקות?

האם עולה שמגיע ללוד עובר בדיקה רפואית יסודית, כולל שיקוף ריאות?

קריאה: הוא עובר את הבדיקה בוינה.

מ. ברעם: הייתי בוינה וראיתי שעולים שהגיעו ברכבת ב-7 בבקר, עלו בשעה 11 למטוס שהובילם לישראל. מתי הספיקו לעבור בדיקות?

ד. קורן: יש לי ספיקות רבים לגבי הצורך בקיומו של משרד הקליטה, וזאת לאור כמה דברים; וקודם כל לאור הטענות הרבות ששמעתי עד לפני התקופה האחרונה. אני מוכרח לציין שמאז נכנס המנכ"ל החדש למשרד הקליטה, יש פחות תלונות.

אני מאוכזב ממשרד הקליטה בנושא אחד - משרד הקליטה איננו גורם בפיוזור האוכלוסיה, והוא קיבל כעובדה שאין צורך עליה, שהעולה יהיה במקום שהוא רוצה להיות. אנו זקוקים לעולים. אבל אנו זקוקים גם לפיוזור האוכלוסיה. אני חושב שאנו איננו ממלאים תפקידנו ההסטורי, כי אנו עוסקים בפכים הקטנים ואיננו עוסקים בדברים הגדולים. אני רוצה להביע מורת רוח על כך שמשרד הקליטה מחרים את שלומי. שר הקליטה היה בשלומי. הייתי אתו. מאז לא קלטה שלומי אף עולה. ואין בנייה במקום למרות שהאקלים שם טוב ועבודה יש בשפע, כולל עבודה למהנדסים, טכנאים ובעלי מקצועות אחרים. אני יודע להעריך הרבה דברים שהמשרד עושה לקליטת עולים. ואינני רוצה שישתמע מדברי שאני שולל הכל בכל מכל. אבל משרד הקליטה אינו ממלא את היעוד שנראה בעיני כייעוד הסטורי - פיוזור

הרושם שלי הוא שמשרדי הממשלה רחוקים מהפריפריה
ובעיקר מישובי הצפון. נושא זה צריך להיות בראש דאגתם. אם יבנו דירות
במעלות ובשלומי, ולא יבנו במקום אחר, העולים ילכו למעלות ולשלומי.

א. שוסטק: הסטטיסטיקה על חלוקת הדירות הנבנות, אינה
מאשרת דבריו של חבר הכנסת קורן.

א. מלמד: כיצד חושב המשרד להתגבר על בעיות הקליטה
של עולים אקדמאים מברית המועצות? במוסקבה
ובקייב אין משפחה יהודית שאין בה אקדמאי אחד לפחות. ואם לא נפתור
בעיית התעסוקה לאקדמאים, עלול הדבר להשפיע על ממדי העליה מברית
המועצות.

היו"ר י. קרגמן: תשובת שר הקליטה על שאלות חברי הועדה נשמע
בישיבה שתקייים מחר.

ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 12.40